

همکاری در خانواده

درس ۸: چرا باهم همکاری می‌کنیم؟
درس ۹: مقررات خانه ما

شبکه مفهومی

مفاهیم کلیدی	راهنماها یا حوزه‌های موضوعی
همکاری در امور خانه – رعایت نظم و مقررات	نظام اجتماعی
مقررات خانه، لزوم و اهمیت	
تقسیم وظایف در خانه نقش‌ها	
تعلق به خانه و خانواده	فرهنگ و هویت
علاقه‌مندی به همکاری در امور خانه و کمک کردن به اعضای خانواده	ارزش‌ها و اخلاق
تمایل به رعایت نظم و مقررات خانواده	
حسن قدردانی از زحمات اعضای خانواده	
رجوع شود به جدول پوشش مهارت‌ها (صفحه ۲۷-۲۲ همین کتاب)	مهارت‌های کاوشگری
	بررسی و کاوش، برقراری ارتباط، خلاقیت، مشارکت، واکنش شخصی و اظهار نظر

مضمون فصل و اهمیت آن

اهمیت دو مقوله همکاری و قانون‌پذیری به عنوان نیازها و همچنین مهارت‌های زندگی اجتماعی بر کسی پوشیده نیست. با این حال نمی‌توان دانش‌آموزان را بدون آنکه این دو مقوله را در محیط زندگی ملموس خود تجربه و به کار ببندند، به همکاری و نظم در اجتماع سوق داد. در این فصل دانش‌آموزان با انجام فعالیت‌های عملی، به امر همکاری در خانه ترغیب می‌شوند و همچنین ضرورت و لزوم مقررات در خانه را درک می‌کنند.

چرا با هم همکاری می کنیم؟

آیا می دانید که چگونه می توانیم با هم همکاری کنیم؟
چرا با هم همکاری می کنیم؟

ما با هم همکاری می کنیم تا بتوانیم با هم کارهای خوبی انجام دهیم. ما با هم کارهای خوبی انجام می دهیم. ما با هم کارهای خوبی انجام می دهیم. ما با هم کارهای خوبی انجام می دهیم.

چرا با هم همکاری می کنیم؟

ما با هم همکاری می کنیم تا بتوانیم با هم کارهای خوبی انجام دهیم. ما با هم کارهای خوبی انجام می دهیم. ما با هم کارهای خوبی انجام می دهیم. ما با هم کارهای خوبی انجام می دهیم.

انتظارات یادگیری : انتظار می رود دانش آموزان بتوانند :

- اردو یا مراسمی در داخل یا خارج مدرسه اجرا و به خوبی با هم تقسیم کار و همکاری کنند.
- لزوم و فایده همکاری را بیان کنند.
- در کارهای خانه با اعضای خانواده خود همکاری کنند.
- جدول مربوط به فعالیت های اعضای یک خانواده را بخوانند. جدول مشابه را برای خانواده خود تهیه و تکمیل کنند.

مواد و وسایل مورد نیاز : کتاب درسی، کاربرگ شماره ۵ و ۶، وسایل و ابزار لازم برای اجرای یک اردو یا مراسم مشابه در داخل یا خارج مدرسه

پیشنهادهایی برای شروع و پیشبرد درس‌ها

آماده کنید

– بهترین شروع برای این درس، انجام فعالیت عملی آغاز درس است. اردو یا مراسمی را برای بچه‌ها اجرا کند. اگر محدودیت‌هایی برای بردن بچه‌ها به یک پارک یا ناحیه خوش آب و هوا دارید، می‌توانید یک برنامه صبحانه یا ناهار در مدرسه را تدارک ببینید.

بچه‌ها را به چند گروه تقسیم کنید. به هر گروه یک مسئولیت بدهید مانند پهن کردن سفره، چیدن وسایل و خوراکی‌ها روی سفره، پذیرایی از هم‌کلاسی ریختن چای و ... جمع کردن سفره، ریختن زباله‌ها در سطل، شستن ظرف‌ها ... (بهتر است برای کمک به حفظ محیط زیست از یک‌سو و آموزش مهارت‌های خودیاری، از ظروف یک‌بار مصرف استفاده نکنید).

— اکنون که مراسم اردو به پایان رسیده، از هر گروه بخواهید مجدداً وظایف خود را بگویند سپس بپرسید این همکاری چه فایده‌ای داشت؟ اگر قرار باشد دوباره اردویی داشته باشیم و یک گروه همه کارها را انجام دهند، چه می‌شود؟ بچه‌ها را هدایت کنید برای درک و لزوم همکاری خود دلیل بیاورند. برای مثال: کارها با سرعت بیشتر و زمان کمتر انجام می‌شود. کارها با همکاری بهتر انجام می‌شود، و خستگی افراد بسیار کمتر می‌شود و از همه مهم‌تر ما دوست نداریم دیگران کار کنند و ما فقط مصرف‌کننده باشیم.

— در مرحله بعد فعالیت عکس‌خوانی را انجام دهید و از آنها بخواهید تصاویر صفحه ۲۵ را توضیح بدهند.

— سپس از دانش‌آموزان بخواهید موارد مشابه در خانواده خود را بیان کنند. برای مثال دانش‌آموزی که در آموختن درس به خواهر یا برادر خود کمک می‌کند. دانش‌آموزی که از فرزند کوچک خانواده نگهداری و مراقبت و با این کار به مادرش کمک می‌کند، دانش‌آموزی که در امور خانه همکاری دارد و ... این بیان کردن خاطرات نوعی ترغیب و تشویق همه دانش‌آموزان به موضوع همکاری در خانه است. دانش‌آموزان را درباره لزوم همکاری در خانه هدایت کنید (با پرسش‌های ۱ و ۲ فعالیت ص ۲۵) دلایل مربوط به لزوم همکاری را دوباره بیان کنند.

— در صفحه ۲۶ کتاب، جدول تقسیم کار ارائه شده است:

توجه کنید مهارت‌های جدول شامل دو مهارت (خواندن جدول) و (برکردن و تکمیل جدول) است. این مهارت‌ها جزء مهارت‌های کاوشگری است. زیرا به‌طور کلی آوردن اطلاعات جمع‌آوری شده در قالب جدول یا نمودار موجب فهم بهتر و وسیع‌تر اطلاعات می‌شود و ما در قالب جدول، اطلاعات را دسته‌بندی می‌کنیم. ابتدا مهارت خواندن جدول را در کلاس تمرین کنید.

با دقت در جدول و علامت‌هایی که در هر ستون زده شده بچه‌ها در می‌یابند که مثلاً مرتب کردن رختخواب کار همه اعضای خانواده است یا برای مثال مونا فقط دو کار و سینا سه وظیفه برعهده دارد. شما می‌توانید برای تقویت مهارت جدول خواندن، جداول دیگری تهیه و در اختیار دانش‌آموزان بگذارید.

با جمع‌بندی مطالب مربوط به همکاری دلایلی چون علاقه به دیگران، پرهیز از تنبلی و مصرف‌کننده

بودن، انجام کارها با سرعت و کیفیت بهتر و خستگی کمتر افراد در فرآیند همکاری را مرور کنید.

سپس از دانش آموزان بخواهید کاربرگه شماره ۵ و ۶ کتاب را در خانه کامل کنند و تقسیم کار و همکاری را در خانه خودشان نشان دهند. آنها را راهنمایی کنند در ستون‌های بالای جدول کارهای مهمی را که در خانه‌شان وجود دارد شناسایی کنند و بنویسند. در خانواده‌های مختلف و در مناطق مختلف (مثل شهر و روستا و ...) این کارها ممکن است تناوب داشته باشد.

بهتر است از بچه‌ها بخواهید کاربرگه‌ها را با امضاء (رؤیت والدین) به شما تحویل دهند. حُسن تکمیل این کاربرگه‌ها توسط بچه‌ها این است که بهتر به میزان همکاری و یا عدم همکاری خود پی می‌برند و درصدد اصلاح رفتار برمی‌آیند و بهتر متوجه مسئولیت‌های خود می‌شوند.

محورهای عمده ارزشیابی : محورهای عمده ارزشیابی این درس خواندن جدول و تکمیل جدول مربوط به فعالیت‌های همکاری است. همچنین همکاری به صورت واقعی در محیط خانه و خانواده از محورهای ارزشیابی است که البته این بخش توسط والدین ارزشیابی و نتیجه به معلم داده می‌شود.

مقررات خانه ما

انتظارات یادگیری : انتظار می‌رود دانش‌آموزان بتوانند :

- برخی مقررات خانواده خود را بیان کنند.
- لزوم و فایده رعایت مقررات را در خانه بیان کنند.
- به‌طور واقعی در محیط خانه و خانواده مقررات را رعایت کنند و نظم‌پذیر باشند.

پیشنهادهایی برای شروع و پیشبرد درس‌ها

آماده کنید

- برای آماده کردن دانش‌آموزان می‌توانید از راهکارهای مختلفی استفاده کنید :
- ۱- نمایشنامه‌ای بنویسید و از دانش‌آموزان داوطلب بخواهید با ایفای نقش موضوعات مربوط

به رعایت یا عدم رعایت مقررات در خانه و پیامدهای موضوع را نمایش دهند و سپس از بچه‌ها بخواهید رفتارها و گفتارهای بازیگران را نقد کنند.

۲- معلم مقررات خانه خود را در زمانی که کودک بوده برای بچه‌ها تعریف و خاطره‌ای پندآموز از موضوع رعایت یا عدم رعایت مقررات در خانواده بیان کند.

۳- از جلسه قبل بخواهید دانش‌آموزان در مقررات خانه خود (بایدها و نبایدها) دقت کنند و چند مورد از مقررات مهم را یادداشت کنند و به کلاس بیاورند به آنها بگویند می‌توانند از پدر و مادر کمک بگیرند.

آموزش دهید

— از دانش‌آموزان بخواهید مقررات خانه خود را که یادداشت کرده‌اند در کلاس بخوانند.
— از یکی از دانش‌آموزان بخواهید مطالبی را که از زبان یک پسر دانش‌آموز در کتاب درج شده با صدای بلند بخواند. دانش‌آموزان را به چند گروه تقسیم کنید. از آنها بخواهید درباره مقررات خانه خود همفکری و نکات مشترک را پیدا کنند. نکات مشترک را جمع‌بندی و بیان کنید.

— در مرحله بعد لزوم رعایت مقررات را با استفاده از پرسش‌های صفحه ۲۷ به بحث و گفت‌وگو بگذارید. دانش‌آموزان را هدایت کنید که مقررات خانه به چند منظور لازم هستند. احترام به دیگران، جلوگیری از کثیف شدن خانه و بی‌نظمی، ایمنی و ...

توجه کنید که بخش عمده آموزش باید صرف این شود که دانش‌آموزان بفهمند چرا باید مقررات وجود داشته باشد و به عبارت دیگر به ضرورت موضوع بی‌برند. در این مورد مثال‌های متعدد ذکر کنید و از دانش‌آموزان بخواهید پیامدهای رعایت نکردن هریک از مقررات را بیان کنند.

به پایان ببرید

مطالب درس را جمع‌بندی کنید و بگویند مقررات به ما می‌گویند چه کارهایی را باید انجام دهیم یا انجام ندهیم. به عبارت دیگر مقررات همان بایدها و نبایدها است که به منظور حفظ نظم، رعایت حال کسانی که با آنها زندگی می‌کنیم، همان ایمنی و پاکیزگی رعایت می‌کنیم.

از بچه‌ها بخواهید فکر کنند و مقررات جدیدی برای خانه خود پیشنهاد و به سایر مقررات اضافه کنند. این فعالیت یک خلاقیت است و دانش‌آموز باید مقرراتی پیشنهاد کند که معقول و منطقی بوده و حقوق همه در آن در نظر گرفته شده باشد.

محورهای عمده ارزشیابی: بیان برخی مقررات خانه و علت لزوم آنها توسط دانش‌آموزان و

همچنین رعایت مقررات و نظم در خانه به طور واقعی از محورهای عمده ارزشیابی این درس است که محور دوم توسط والدین ارزشیابی و نتیجه به معلم ارائه می شود.

ملاحظات تدریس / دانستنی های معلم

در آموزش این فصل هدف اصلی، اصلاح و بهبود رفتار بچه ها در زمینه همکاری و رعایت مقررات و نظم در خانه و به عبارتی دیگر زندگی واقعی است. برای این منظور باید هماهنگی تربیتی بین آموزش های مدرسه و خانه به وجود بیاید. برای مثال اگر در خانواده کودک سایر اعضا نسبت به رعایت مقررات یا همکاری بی تفاوت باشند تعارضاتی برای دانش آموز پدید می آید لذا تأکید می شود به منظور هماهنگی در جلسه ای که با خانواده ها گذاشته می شود اهم نکات تربیتی و انتظارات از والدین مطرح شود.

● در آموزش موضوع همکاری و مقررات مهم ترین بخش فهم ضرورت ها و لزوم آنهاست. لذا مطمئن شوید که تکرار طوطی وار صورت نگیرد و دانش آموزان به خوبی و به طور عمیق به علل و پیامدها پی ببرند تا در نگرش آنها تغییری به وجود آید.

فعالیت های به کار بندیم

فعالیت های ۱ و ۲ در جریان توضیح درس ها مطرح شدند.

فعالیت ۳ درست کردن یک کارت قدردانی از اعضای خانواده است. این فعالیت چند جنبه دارد: اولاً یک خلاقیت است و دانش آموز را به تفکر یا انجام نقاشی، کاردستی و امثالهم وامی دارد. دوماً موجب می شود دانش آموز در مورد کارهایی که اعضای خانواده برای او انجام می دهند و به محبت های آنها دقت و تأمل بیشتر داشته باشد. سوم این که بر یک مهارت زندگی یعنی قدردان بودن و ابراز این قدردانی تأکید دارد.

فعالیت‌های بیشتر

– موقعیتی را برای دانش‌آموزان شرح دهید که در آن دو نفر از اعضای خانواده مثلاً دو برادر درباره استفاده از یک اسباب‌بازی یا بازی با رایانه در منزل با هم جروب‌بحث می‌کنند، سپس از دانش‌آموزان بخواهید مقرراتی برای جلوگیری از این منازعه‌ها وضع کنند و درباره این مقررات توضیح دهند.

نیازهای خانواده

درس ۱۰: نیازهای خانواده چگونه تأمین می‌شود؟

درس ۱۱: منابع

درس ۱۲: درست مصرف کنیم

درس ۱۳: بازیافت

مفاهیم کلیدی	راهنماها یا حوزه‌های موضوعی
<p>لزوم انواع مشاغل، مشاغل خدماتی و تولیدی</p> <p>بازیافت</p> <p>چیستی منابع، انواع منابع، مفهوم کالا، درآمد شغل، مصرف</p>	<p>منابع و فعالیت‌های اقتصادی</p> <p>– کار و کارآفرینی</p> <p>– بهره‌وری</p> <p>– منابع و نظام‌های اقتصادی</p>
<p>نقش محیط طبیعی در تأمین نیازهای ما رابطه منابع با کالاهای مورد استفاده</p>	<p>فضا و مکان</p> <p>رابطه انسان و محیط</p>
<p>صرفه‌جویی – پرهیز از اسراف، حفاظت از منابع قناعت (قدردانی از نعمات خداوندی) شهرداری</p>	<p>نظام اجتماعی</p> <p>مسئولیت‌ها و تکالیف</p> <p>نقش‌ها، گروه‌ها و مؤسسات اجتماعی</p>
<p>آموزه‌های دینی در زمینه «مصرف»</p>	<p>فرهنگ و هویت</p> <p>میراث فرهنگی</p>
<p>حس قدردانی از نعمات خداوند</p> <p>علاقه‌مندی به صرفه‌جویی و قناعت در وسایل زندگی و پرهیز از اسراف</p> <p>تمایل به حفاظت از منابع و تلقی آنها به عنوان نعمت خداوند</p>	<p>ارزش‌ها و اخلاق</p> <p>مسئولیت‌پذیری</p>
<p>رجوع شود به جدول پوشش مهارت‌ها (صفحه ۲۷–۲۲ همین کتاب)</p>	<p>مهارت‌های کاوشگری</p> <p>بررسی و کاوش، برقراری ارتباط، خلاقیت مشارکت، واکنش شخصی و اظهارنظر</p>

مضمون فصل و اهمیت آن

مهارت‌های اقتصادی و سواد مالی یکی از مقوله‌های مهم تربیت اجتماعی است که تاکنون کمتر مورد توجه قرار گرفته است. دانش‌آموزان در این فصل با مفاهیمی چون منابع، مشاغل تولیدی و خدماتی، درآمد، پس‌انداز و ... آشنا می‌شوند. همچنین با توجه به لزوم فرهنگ‌سازی برای تغییر در سبک زندگی و پرهیز از مصرف‌گرایی با تأکید بر آموزه‌های دینی، اهمیت آموزش این فصل نمایان می‌شود.

نیازهای خانواده چگونه تأمین می شود؟

مردم، شغل‌های گوناگون دارند.

به این تصویرها نگاه کنید. شغل این افراد چیست؟ آن‌ها هرکند خود را از چه راهی به دست می‌آورند؟

کدام‌یک از این شغل‌ها را از نزدیک دیده‌اید؟

همان‌طور که می‌بینید، بعضی افراد کارهای را تولید می‌کنند.

بعضی دیگر کارهای تولیدی نمی‌کنند، بلکه فقط خدمات به دیگران انجام می‌دهند.

سوال: شغل را چه می‌گویند؟

۱. چرا افراد باید شغل‌های مختلف داشته باشند؟ اگر همه یک شغل داشته باشند، چه اتفاقی می‌افتد؟

۲. شما چه شغل‌هایی را دوست دارید؟

۳. اگر تمام افرادی که شغل‌های ۱ و ۲ را در کلاس و آزمون‌های شما می‌بینید،

در این درس ۵ نیازهای خانواده چگونه تأمین می‌شوند؟

انسان خانواده به تعداد پولدار و فقیر و ...

رنگی نیاز دارند.

آن‌ها کار می‌کنند تا خود را از نیازها

می‌تواند.

در این تصویر، بعضی از کارهای می‌بینید.

آیا می‌توانید نامی از کارهایی را که

خانواده شما از آن‌ها استفاده می‌کند، نام

ببرید؟

بعضی مردم برای داشتن نیازهای خود

کار می‌کنند.

افراد از راه کار کردن پول به دست

می‌آورند.

به این پول درآمد می‌گویند.

معمولاً پدر در جریان از خانه کار می‌کند و برای همسر و فرزندان پول در می‌آورد که می‌کند. مادر هم

در خانه کار می‌کند.

در بعضی خانواده‌ها زن به غیر از کار در خانه شغل دیگری هم دارد و از این راه به درآمد خانواده

کمک می‌کند. برای مثال در شهرها، زن در کارخانه کار می‌کند یا به عنوان فروشنده کار می‌کند. در روستاها

زنان در حیاط، در باغچه یا در کنار رودخانه کار می‌کنند.

انتظارات یادگیری : انتظار می‌رود دانش‌آموزان بتوانند :

- مفاهیم نیاز، کالا، درآمد و شغل و رابطه آنها را درک و بیان کنند.
- مشاغل تولیدی و خدماتی را بشناسند و آنها را از هم تفکیک کنند.
- درباره مشاغل مورد علاقه خود اظهار نظر کنند.

مواد و وسایل مورد نیاز : کاغذ برای انجام فعالیت، کتاب درسی، کاربرگ‌های ۷ و ۸ و ۹

(بازدید علمی یا دعوت از مشاغل به کلاس)

پیشنهادهایی برای شروع و پیشبرد درس‌ها

آماده کنید

– از دانش‌آموزان بخواهید روی یک کاغذ هر چیزی را که به آن نیاز دارند و از صبح تا شب یا در طول هفته مصرف و استفاده می‌کنند، بنویسند. (برای مثال : دفتر، خودکار، پنبه، شیر، بلوز، شلوار، نان، مدادتراش، کتاب و ...) به آنها بگویید وسایل و ابزاری که در خانه برای نیازهای آنها به کار گرفته می‌شود را هم به حساب بیاورند مانند اجاق گاز و قابلمه برای پختن غذا، اتو برای اتوکردن لباس و ... پس از این به آنها بگویید موارد شبیه به هم را دسته‌بندی کرده و در یک جدول قرار بدهند.

پوشاک	لوازم التحریر	خوراک	وسایل خانگی

آموزش دهید

– از دانش‌آموزان بپرسید کدامیک از موارد جدول را می‌توانند حذف کنند یعنی نداشته باشند و مشکلی پیش نمی‌آید؟ و کدام را به هیچ وجه نمی‌توان حذف کرد؟ (مفهوم نیاز)
– بپرسید مواردی را که در جدول دسته‌بندی کرده‌اند از کجا تهیه می‌کنند؟ و آنها پاسخ می‌دهند از بازار و مغازه و فروشگاه خریداری می‌شود.

به آنها بگویید : این موارد «کالا» هستند یعنی باید آنها را از فروشگاه‌ها خرید و برای استفاده از آنها پول پرداخت کرد. (مفهوم کالا)

– سپس بپرسید چه کسانی برای شما این کالاها را تهیه می‌کنند و به عبارت دیگر می‌خرند؟ بله، خانواده پولی برای این کالا می‌پردازد. خانواده این پول را از کجا می‌آورد؟ از طریق کار کردن. (مفهوم درآمد و شغل)

– اگر دانش‌آموزی داوطلب بود از او بخواهید درباره شغل پدر یا مادرش صحبت کند. بپرسید در کدام خانواده‌ها مادر نیز شاغل است؟ و در تأمین نیازهای خانواده نقش دارد؟ (پرسیدن شغل پدر همه دانش‌آموزان به دلیل این که موضوع خصوصی تلقی می‌شود و ممکن است برخی از آنها تمایل نداشته باشند در این باره صحبت کنند، صحیح نیست)

– در مرحله بعد از دانش‌آموزان بخواهید همه مشاغل را که به نحوی در تأمین نیازهایشان

نقش دارند به روش بارش مغزی بیان کنند. همهٔ مشاغل را روی تخته بنویسید. سپس به آن‌ها بگویید می‌توانیم این مشاغل را به دو گروه تقسیم‌بندی کنند. برخی از این فعالیت‌ها تولیدی هستند یعنی «کالایی» را تولید و عرضه می‌کنند و ما آن کالا را می‌خریم.

(در مرحلهٔ قبل دانش‌آموزان با مفهوم کالا آشنا شده‌اند) برای مثال بستنی، مداد، شیر، دفتر، بلوز و ... و ... کالاهایی هستند که توسط تولیدکنندگان، تولید شده و در بازار به فروش می‌رسند. اما گاهی شما کالایی را نمی‌خرید بلکه خدمتی دریافت می‌کنید. برای مثال وقتی به سلمانی می‌روید. سلمانی کالایی به شما نمی‌فروشد برای شما کاری انجام می‌دهد. یا اگر خدای ناکرده جایی آتش بگیرد، آتش‌نشان‌ها آتش را خاموش می‌کنند یا وقتی شما بیمار هستید و به نزد پزشک می‌روید، پزشک به شما خدمتی ارائه و شما را درمان می‌کند.

— از دانش‌آموزان بخواهید کاربرگهٔ شمارهٔ ۷ و ۸ را در کلاس کامل کنند.

● کاربرگهٔ شمارهٔ ۷: توجه کنید که در اینجا مشاغل فقط از جنبهٔ اقتصادی موردتوجه قرار نگرفته‌اند بلکه در توضیح هر یک تأکید بر این است که هر شغلی یکی از نیازهای ما را برآورده و همهٔ مشاغل به دیگران خدمت می‌کنند و بنابراین مورد احترام بوده و ارزشمند هستند. به همین دلیل در پایان کاربرگه سؤال شده وقتی شما بزرگ شدید می‌خواهید چه نیازی از دیگران را برآورده کنید؟ در واقع هدف این است که نگرستن به مشاغل تنها از بعد اقتصادی و درآمد نباشد.

● در کاربرگهٔ شمارهٔ ۸ معلم، رفتگر، آتش‌نشانی، سپس راهنمایی و راننده، تاکسی، مشاغل خدماتی و خیاط و نانوا و نجار که کالایی تهیه و به دست مشتری می‌دهند مشاغل تولیدی هستند.

— بحث را پیرامون نیاز به همهٔ مشاغل و ارزشمند بودن همهٔ مشاغل هدایت کنید. از بچه‌ها بخواهید دربارهٔ شغل‌های موردعلاقه‌شان اظهارنظر کنند.

به پایان ببرید

با خلاصه کردن درس مفاهیمی چون نیاز، کالا، درآمد و رابطهٔ آنها با شغل را مرور و تعریفی از مشاغل تولیدی و مشاغل خدماتی ارائه کنید.

از دانش‌آموزان بخواهید فعالیت کاربرگهٔ شمارهٔ ۹ (انجام مصاحبه) را به عنوان تکلیف منزل انجام دهند. مصاحبه یکی از مهارت‌های کاوشگری است. اصول صحیح مصاحبه کردن را آموزش دهید (شناسایی افراد مناسب، برخورد مؤدبانه، توضیح دربارهٔ موضوع مصاحبه و ...) و از آنها بخواهید با یک یا دو نفر از افراد فامیل دربارهٔ شغل‌شان مصاحبه کنند. در جلسه بعد کاربرگه‌ها را کنترل و از دانش‌آموزان بخواهید نتیجه را در کلاس بخوانند.

محورهای عمده ارزشیابی : بیان مفاهیم و روابط مربوط به نیاز، کالا، درآمد و شغل به صورت شفاهی، انجام فعالیت‌های کلاسی و بحث و گفت‌وگو پیرامون مشاغل و اظهارنظر درباره شغل‌های موردعلاقه و انجام کاربرگه‌های ۷ و ۸ و ۹ محورهای عمده ارزشیابی است.

ملاحظات تدریس / دانستنی‌های معلم

- برای آموزش بهتر این درس دو فعالیت دیگر پیشنهاد می‌شود :
(الف) از پدر یا مادر یکی از دانش‌آموزان یا افراد خارج از مدرسه دعوت کنید به کلاس بیاید و درباره شغل خود برای بچه‌ها توضیح دهد.
مهارت‌ها و دانش‌های لازم برای کسب این شغل، محل کار و چگونگی انجام آن و میزان درآمد ماهانه می‌تواند از محورهای عمده این توضیح باشد.
(ب) دانش‌آموزان را به بازدید از مرکزی در نزدیکی مدرسه مانند کارگاه‌های تولید لباس و مبلمان یا فروشگاه زنجیره‌ای یا اداره پست و نظایر آن ببرید و شغل یا مشاغلی را که در آن مرکز وجود دارد به آنها معرفی کنید.
- در بحث مربوط به مشاغل توجه دانش‌آموزان را به این نکته جلب کنید که هر شغلی خدمتی به دیگران انجام می‌دهد و نیازی را برطرف می‌کند. لذا همه شغل‌ها قابل احترام و ارزشمندند. به منظور پرورش روحیه کارآفرینی، دانش‌آموزان را از ارائه پاسخ‌های کلیشه‌ای و تلقینی درباره شغل خود در آینده (دکتر و مهندس و خلبان) به سمت تفکر درباره انواع گوناگون مشاغل هدایت کنید. همچنین ممکن است بعضی از دانش‌آموزان کسب درآمد را در تابستان به همراه خانواده‌شان تجربه کرده باشند یا به ازای خدماتی به اعضای فامیل یا خانواده پولی دریافت کرده باشند. اجازه دهید بچه‌ها خاطرات خود را در این زمینه تعریف کنند.
- به‌طور کلی مشاغل را می‌توان در سه گروه کشاورزی، صنعت و خدمات طبقه‌بندی کرد. بخش کشاورزی کلیه فعالیت‌هایی نظیر زراعت، دامپروری، پرورش زنبور عسل، ماهیگیری و ... را شامل می‌شود. صنعت عبارت است از تغییر و تبدیل مواد اولیه در کارگاه یا کارخانه به کالای قابل عرضه و بخش خدمات، کالایی تولید نمی‌کند بلکه فقط خدمتی ارائه می‌دهد.

دوسه

منابع

انتظارات یادگیری : انتظار می‌رود دانش‌آموزان بتوانند :

- انواع منابع را نام ببرند.
- برای هر یک از انواع منابع و وسایل و کالاهایی که از آنها به دست می‌آید مثال بزنند و توضیح دهند.
- روی تصاویر یا در محیط واقعی زندگی، منابعی را که در تأمین نیازهای آنها مورد استفاده قرار می‌گیرد شناسایی و بیان کنند.

مواد و وسایل مورد نیاز : تصاویری که مواد و کالاهای مختلف و همچنین منابع مورد استفاده از آنها را نشان بدهد (این تصاویر را می‌توانید از مجلات و روزنامه‌های مصور جدا کرده و ببرید و روی مقوا بچسبانید، در صورتی که می‌توانید در کلاس از لپ تاپ و پرده اسلاید استفاده کنید، تصاویر را از اینترنت جستجو و ذخیره کنید. استفاده از پوسترهایی نیز که فرآیند تولید برخی

محصولات مثل نان یا لبنیات را از راه کشاورزی و دامپروری نشان می‌دهد توصیه می‌شود) کتاب درسی، کاربرگ‌های ۱۰ و ۱۱

پیشنهادهایی برای شروع و پیشبرد درس‌ها

آماده کنید

– دانش‌آموزان را به چند گروه تقسیم کنید و بخواهید هر گروه تعدادی مواد و وسایلی که در آن روز مصرف کرده و می‌کنند روی کاغذ بنویسد. برای مثال نان، شیر، چای، لباس، کفش، کتاب، دفتر، خودکار سپس فکر کنند هریک از آنها از چه موادی تهیه شده و نهایتاً به کدام منبع اولیه برخورد می‌کنند.

– ممکن است خودتان روی چند برگ کاغذ تعدادی تصاویر بچسبانید جلوی هر تصویر علامت سؤال بگذارید. به هر گروه یک برگ از تصاویر را بدهید و از آنها بخواهید درباره اینکه این وسایل از چه چیزی تهیه می‌شوند همفکری کنند. ابتدا خودتان یک مثال بزنید و آنها مطابق با مثال شما سایر تصاویر نام و منبع را بیان کنند.

آموزش دهید

– بگذارید هر گروه نتایجی را که به آن رسیده، بیان کند. برای مثال یک گروه ممکن است بگوید مداد از چوب ساخته شده، چوب هم از درختان به دست می‌آید. گروه دیگر بگوید، شیر را از گاو دوشیده‌اند، گاو هم با خوردن علف و آب به ما شیر می‌دهد و ... دانش‌آموزان را هدایت کنید با توجه به مراحل قبل تر سرانجام به منابع آب و خاک اشاره کنند. به عبارت دیگر در ابتدا منبع آب و خاک را که برای بچه‌ها ملموس تر است مطرح کنید.

با توجه به محدودیت صفحات کتاب درسی استفاده از تصاویر بزرگ تر به صورت پوستر یا نمایش روی پرده اسلاید کمک بیشتری به فهم موضوع می‌کند.

– از هر یک از گروه‌ها بخواهید یکی از کادرهای کتاب درسی را انتخاب و به ترتیب مراحل را

توضیح دهند.

کادر اول مربوط به غذا است. لبنیات و گوشت بخشی از غذای ما را تشکیل می‌دهد. این بخش از راه دامپروری به دست می‌آید. دام‌ها برای ادامه زندگی و رشد به آب و خاک و مرتع (علفزار) نیاز دارند. غلات (گندم، جو، برنج و ... حبوبات و سبزیجات بخش دیگری از غذای ما را تشکیل می‌دهد که از طریق کشاورزی به دست می‌آید. داستان تولید نان یا برنج را با توجه به تصاویر تعریف کنید. (داستان پلو در آخر این بخش ضمیمه شده است) داستان را با توجه به تصاویر کتاب بخوانید.

مورد بعد پوشاک است. پوشاک ما از نخ درست شده است. نخ ممکن است طبیعی یا مصنوعی باشد. نخ طبیعی از گیاه پنبه یا پشم گوسفند به دست می‌آید. پس در این جا نیز جانوران و آب و خاک مورد استفاده آنها منبع هستند. نخ مصنوعی نیز از مواد نفتی تشکیل شده است و نفت نیز یک منبع

مهم زیرزمینی محسوب می شود.

در مرحله بعد وسایل چوبی و کاغذ و دستمال کاغذی و همچنین وسایل فلزی را مطرح کنید که منبع اصلی آنها جنگل ها (گیاهان) و معادن هستند.

وسایلی را که با توجه گسترش صنعت پتروشیمی در اختیار بشر امروز قرار می گیرد مانند انواع شوینده ها، لاستیک، پلاستیک و ظروف یکبار مصرف، نخ مصنوعی، رایانه و ... را با توجه به منبع مهم نفت برای بچه ها توضیح دهید.

به پایان ببرید

به منظور مرور از تعدادی از دانش آموزان بخواهید از روی تصاویر کتاب مراحل تولید وسایل مختلف را از منبع توضیح دهند؛ سپس نتیجه گیری کنید به خاک، آب، گیاهان و جانوران، نفت و فلزات منابع طبیعی می گویند و ما غذا، لباس و وسایل زندگی خود را از منابع به دست می آوریم. این تعریف را روی تخته بنویسید.

به منظور تعمیق بیشتر یادگیری این درس از دانش آموزان بخواهید کاربرگ های شماره ۱۰ و ۱۱ را در کلاس انجام دهند. در کاربرگ شماره ۱۰ دانش آموزان نام منبع را از داخل پراتز انتخاب و در جلوی تصویر می نویسند. در کاربرگ شماره ۱۱ انتظار می رود دانش آموزان به جز دو مثال مداد و شلوار، پنج مثال دیگر بزنند.

پاسخ های احتمالی می تواند به شرح زیر باشد :

نیمکت ← چوب درختان، (گیاهان) آب و خاک   توپ پلاستیکی ← نفت

پودر لباسشویی ← نفت   دوچرخه ← فلزات، نفت

دستمال کاغذی ← چوب درختان (گیاهان) در و پنجره ← چوب درختان

میوه، برنج، نان ← گیاهان، آب و خاک   قوطی کنسرو رب گوجه ← فلزات (معادن)

کیسه نایلون ← نفت   بطری آب یا نوشابه ← پلاستیک (مواد نفتی)

فرش دستباف ← نخ پشم، ابریشم   بیسکویت ← آرد گندم (آب و خاک)

(گیاهان، جانوران)

فرش ماشینی ← نخ مصنوعی، نفت

محورهای عمده ارزشیابی : بیان شفاهی انواع منابع و مثال زدنی درباره وسایل، کالاها و موادی که از این منابع به دست می آید و همچنین مراحل تهیه آنها روی تصاویر، شرکت در فعالیت های کلاسی و انجام صحیح کاربرگ شماره ۱۰ و ۱۱ و موارد مشابه از محورهای عمده ارزشیابی این درس است.

ملاحظات تدریس / دانستنی‌های معلم

یک روز وقتی علی داشت قاشق پلو را در دهانش می‌گذاشت به آن نگاه کرد و فکر کرد برنج از کجا می‌آید. از خواهرش پروانه پرسید، او هم نمی‌دانست. علی و پروانه این سؤال را از پدرشان پرسیدند. پدرنگاهی به آنها کرد و گفت: برنج در مزرعه‌های شمال و دیگر جاهای ایران با زحمت زیاد کاشته می‌شود و درمی‌آید. مادر گفت: این بار که برویم شمال خانه طوبی‌خاتون، یک سرهم برویم و مزرعه‌های برنج را ببینیم. پدرگفت: حتماً و بچه‌ها عید به شمال رفتند. آن جایی که روستاهای گیلان با رضا نوه طوبی‌خاتون که عمویش شالیکار بود به دیدن مزرعه‌های برنج رفتند. **جوانه‌های کوچک سبز:** اول بهار شالیکاران زمینی را پر از آب می‌کنند که به آن خزانه می‌گویند. بعد دانه‌های برنج را در آن می‌پاشند. آنها با پلاستیک استوانه‌های بزرگ درست می‌کنند و روی زمین خزانه می‌کشند. این طوری باران و سرما به دانه‌ها آسیب نمی‌رساند. بعد از مدتی دانه‌ها در خزانه جوانه می‌زنند.

کاشتن جوانه‌ها: شالیکاران، جوانه‌ها را از خزانه به زمین کشاورزی می‌آورند و کنار هم با کمی فاصله می‌کارند. به این مرحله نشاکاری می‌گویند. آنها علف‌های هرز را از دور و بر جوانه‌ها می‌کنند و خوب از جوانه‌ها مواظبت می‌کنند.

فصل درو: جوانه‌ها کم‌کم به ساقه‌های سبز برنج تبدیل می‌شوند و دیگر روز علف‌های هرز به آنها نمی‌رسد. بعد از آن نوبت درو کردن و انبار کردن ساقه‌ها است. ساقه‌های درو شده یک یا دو ماه باید در انبار نگهداری شوند تا خشک شوند.

جدا شدن دانه‌ها: کار جدا کردن دانه‌های برنج از ساقه‌ها را خرمن‌کوب انجام می‌دهد. در این مرحله دانه‌ها را داخل کیسه می‌کنند. بعضی از ساقه‌ها را با گل مخلوط می‌کنند و برای ساختن دیوار و سقف خانه‌های روستایی استفاده می‌کنند. بقیه هم غذای خوبی برای گاوهاست. **برنج‌ها سفید می‌شود:** اینجا کارخانه برنج‌کوبی است. در این جا دانه‌های برنج را می‌آورند تا پوسته برنج از دانه جدا شود. این طوری دانه سفید برنج به دست می‌آید. همان که از مغازه‌ها می‌خریم. شالیکاران از پوسته برنج هم استفاده می‌کنند. مثلاً زیر گاوها می‌ریزند تا در زمستان سردشان نشود. **پلوخوری:** بفرمایید این هم سفره غذا، خورش با پلو، محصول برنج امسال. به به چه مزه‌ای! چه عطری دارد این برنج!

مأخذ: حسین تولایی، قاسم زمانی

ضمیمه کودکان ویژه‌نامه سرزمین من

گروه مجلات همشهری

سپس نتیجه بگیرید که این منابع نعمت‌های خداوند هستند و ما باید از منابع حفاظت و برای این منظور درست مصرف کنیم.

از دانش‌آموزان بخواهید مطالب و تصاویر چهار کادر کتاب شامل صرفه‌جویی، اسراف، پس‌انداز، خرید به اندازه بودجه را خودشان بخوانند و با زندگی خود تطبیق دهند و ببینند موارد مشابه در زندگی آنها وجود دارد یا نه؟ به دانش‌آموزان فرصت مشاهده و مطالعه مطالب و تفکر بدهید.

آموزش دهید

— از هر گروه یا چند دانش آموز بخواهید تصاویر کادر را صرفه جویی می کنیم را توضیح دهند.
بعد بپرسید: آیا شما هم تاکنون در مصرف چیزی صرفه جویی کرده اید؟ چگونه؟
اجازه دهید دانش آموزان به ویژه اگر در روپوش و کیف و لوازم التحریر و امور مربوط به مدرسه قناعت کرده اند در کلاس تعریف کنند.

توجه کنید که این بخش باید به‌خوبی آموزش داده شود و هدف اصلی آن فرهنگ‌سازی برای موضوع قناعت و صرفه‌جویی است که از اهم آموزه‌های دینی ما می‌باشد.

دانش‌آموزان باید بتوانند با افتخار از قناعت خود دفاع کنند و تحت تأثیر فشار هنجاری همسالان نباشند. از گروه بعدی بخواهید تصاویر کادر (۲) اسراف نمی‌کنیم را توضیح دهند.

بحث مربوط به اسراف را با آموزه‌های قرآنی که بچه‌ها قبلاً خوانده‌اند پیوند دهید.
از بچه‌ها بخواهید نمونه‌هایی از اسراف در خانه و مدرسه را مثال بزنند.
برای مثال کندن ورق‌های دفتر، اتلاف تغذیه‌ای که در مدرسه داده می‌شود، زیاد غذا کشیدن در خانه، زیاده روی در مصرف آب و برق و ...
به این ترتیب فعالیت شماره ۲ را با کمک آنها پاسخ دهید.
اسراف یعنی زیاده روی و آیات قرآن درباره نکوهش اسراف و تبذیر و ارزش و جایگاه میانه روی فراوان است.

خداوند در قرآن فرموده است : کُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا
... بخورید و بیاشامید و اسراف نکنید که خداوند مسرفان را دوست نمی‌دارد.
(سوره اعراف آیه ۳۱)
... و اسراف نکنید که خداوند مسرفان را دوست ندارد. (سوره انعام آیه ۴۱)
... خداوند کسی را که اسراف کار و بسیار دروغگو است هدایت نمی‌کند.
(سوره غافر آیه ۸)

درباره اینکه برای نعمت‌های خدا باید شکرگزار باشیم و این شکرگزاری هم به زبان، (فعالیت شماره ۳) و هم در عمل یعنی استفاده درست از نعمت‌ها، توضیح دهید. استفاده درست به حفاظت از منابع منجر می‌شود.

در فعالیت ۳ دانش آموزان را ترغیب کنید که حتماً پس از صرف غذا، خدا را شکر بگویند. با توجه به محل زندگی از آنها بخواهید این شکرگزاری را به زبان محلی خود نیز بیان کنند.
— در مرحله بعد با توجه به تصویر کادر باید موضوع خرید به اندازه بودجه و انتخاب بین چند کالا را آموزش دهید.

از دانش آموزان بخواهید تصور کنند قرار است به خرید بروند روی یک کاغذ فهرستی از چیزهایی که نیاز دارند بنویسند. (برای مثال ۶ و ۷ قلم) پس از آن که همه این کار را انجام دادند بگویند شما می‌توانید فقط ۴ قلم را انتخاب کنید حالا در فهرست خودتان بقیه اقلام را که کمتر به آنها نیاز دارید خط بزنید. در مرحله بعد بگویند حالا فقط دو قلم را می‌توانید بخرید و بودجه شما هم مثلاً

۱۵۰۰۰ تومان یا ۲۰۰۰۰ تومان است. فکر کنید و دو یا یک قلم را نگه دارید. در پایان پرسید دلایل شما برای انتخاب نهایی آن چیز چه بوده است! نیاز بیشتر و مهم‌تر و بودجه معین.

— بخش بعدی آموزش پس‌انداز است که باید فواید آن را از طریق پرسش و پاسخ مطرح کنید از دانش‌آموزانی که عادت به پس‌انداز دارند بخواهید درباره این کار خود در کلاس توضیح دهند.

به منظور عملی نمودن بحث فعالیت شماره ۲ به کار بیندیم را برای بچه‌ها توضیح دهید و از آنها بخواهید به سلیقه خود یک قلک درست کنند و از امروز تا یک زمان معین مقداری از پول توجیبی ایشان را پس‌انداز کنند و در آن زمان معین برای مثال عید نوروز با پولی که پس‌انداز کرده‌اند کالای مورد علاقه خود را تهیه کنند.

این فعالیت جنبه خلاقیتی دارد و از آنجا که ممکن است همه دانش‌آموزان علاقه‌مند یا توانمند در زمینه کاردستی نباشند، از کسانی که تمایل به انجام کار ندارند بخواهید قلک آماده بخرند.

— در آخرین بخش تدریس داستان یک تصمیم خوب را با صدای بلند و آهنگ مناسب بخوانید و پرسش‌های مربوط به آن را در کلاس به بحث و گفت‌وگو بگذارید. متأسفانه اسراف در کاغذ که مساوی است با قطع درختان بیشتری از عادات نامطلوب و رایج در بین دانش‌آموزان است که باید تغییر یابد.

به پایان ببرید

به منظور جمع‌بندی از درس، یکبار دیگر راهکارهای درست مصرف کردن را مرور و نتیجه‌گیری کنید که مصرف درست، حفاظت از منابع و شکرگزاری از نعمت‌های خداوند است. تغییر در نگرش و رفتار دانش‌آموزان را در طی سال مشاهده و پیگیری نمایید.

سپس به منظور ارائه تکلیف پایانی، از آنها بخواهید فعالیت شماره ۱ کاربرگه را انجام بدهند. دانش‌آموزان باید پیشنهادات خود را روی یک برگه کاغذ بنویسند، در کلاس بخوانند و سپس به شما تحویل دهند.

محورهای عمده ارزشیابی: بیان شفاهی راهکارهای درست مصرف کردن و دلایل آنها یکی از محورهای ارزشیابی است. محور عمده‌تر تغییر در نگرش و رفتار (پرهیز از اسراف، صرفه‌جویی عادت به پس‌انداز، در نظر گرفتن بودجه معین، شکرگزاری پس از خوردن غذا و ...) است که بایستی توسط والدین ارزشیابی و نتیجه به شما گزارش شود.

● این درس به مهارت‌های اقتصادی که در برنامه‌های گذشته مغفول واقع شده بود، توجه و تأکید دارد. در نظر گرفتن بودجه، انتخاب با توجه به شرایط، پس‌انداز و صرفه‌جویی از جمله این مهارت‌ها است.

به منظور نهادینه شدن این مهارت‌ها و همچنین درونی شدن ارزش‌هایی چون شکرگزاری پس از خوردن غذا، پرهیز از اسراف و ... باید هماهنگی کامل تربیتی میان خانه و مدرسه وجود داشته باشد. به همین دلیل موضوع این درس نیز باید در جلسه‌ای که با خانواده‌ها گذاشته می‌شود به خوبی برای خانواده‌ها تشریح و تبیین شود تا علاوه بر جلوگیری از ناهماهنگی، خانواده نیز برای پیگیری این آموزش‌ها در محیط خانه به معلم کمک نماید.

● اسراف به معنی زیاده روی در هر چیز اعم از امور اعتقادی و اعمال و افعال انسانی است. برخی معتقدند تبذیر هم که به معنی ریخت و پاش کردن بیهوده است با اسراف مترادف است. قناعت و صرفه‌جویی از جمله صفات فاضله و ویژگی‌های بزرگان است. امام محمد باقر (ع) می‌فرماید: هر که قناعت کند به آنچه خدا به او می‌دهد غنی‌ترین مردم است. اسراف و تبذیر در قرآن نکوهش شده است.

پایه دوم

پارک‌ها چیستند؟

پارک‌ها، جایی است که می‌توانیم بازی کنیم، ورزش کنیم، استراحت کنیم و با دوستان خود وقت بگذرانیم. پارک‌ها معمولاً دارای درختان، گلها، آبنماها و وسایلی برای تفریح هستند. ما باید پارک‌ها را تمیز نگه داریم و از آنها به درستی استفاده کنیم.

پارک‌ها برای ما بسیار مهم هستند. ما باید آنها را تمیز نگه داریم و از آنها به درستی استفاده کنیم. اگر پارک‌ها را تمیز نگه داریم، می‌توانیم از آنها به درستی استفاده کنیم.

پارک‌ها برای ما بسیار مهم هستند. ما باید آنها را تمیز نگه داریم و از آنها به درستی استفاده کنیم. اگر پارک‌ها را تمیز نگه داریم، می‌توانیم از آنها به درستی استفاده کنیم.

پارک‌ها برای ما بسیار مهم هستند. ما باید آنها را تمیز نگه داریم و از آنها به درستی استفاده کنیم. اگر پارک‌ها را تمیز نگه داریم، می‌توانیم از آنها به درستی استفاده کنیم.

پارک‌ها برای ما بسیار مهم هستند. ما باید آنها را تمیز نگه داریم و از آنها به درستی استفاده کنیم. اگر پارک‌ها را تمیز نگه داریم، می‌توانیم از آنها به درستی استفاده کنیم.

پارک‌ها برای ما بسیار مهم هستند. ما باید آنها را تمیز نگه داریم و از آنها به درستی استفاده کنیم. اگر پارک‌ها را تمیز نگه داریم، می‌توانیم از آنها به درستی استفاده کنیم.

پارک‌ها برای ما بسیار مهم هستند. ما باید آنها را تمیز نگه داریم و از آنها به درستی استفاده کنیم. اگر پارک‌ها را تمیز نگه داریم، می‌توانیم از آنها به درستی استفاده کنیم.

پارک‌ها برای ما بسیار مهم هستند. ما باید آنها را تمیز نگه داریم و از آنها به درستی استفاده کنیم. اگر پارک‌ها را تمیز نگه داریم، می‌توانیم از آنها به درستی استفاده کنیم.

- درباره نکات مربوط به گذاشتن زباله در بیرون از خانه پرس و جو کنند و این نکات را بیان کنند.
- برخی زباله‌های قابل بازیافت را نام ببرید. (تشخیص بدهند)
- معنی بازیافت را توضیح دهند.

مواد و وسایل مورد نیاز : کتاب درسی، در صورت امکان فیلم آموزشی انواع زباله‌های قابل بازیافت مثل بطری‌های پلاستیکی، بطری‌های شیشه‌ای قوطی‌های فلزی کنسرو، روزنامه، جعبه‌های مقوایی، ظروف یکبار مصرف، قوطی‌های آب میوه کاغذی، سطل‌های تفکیک زباله

پیشنهادهایی برای شروع و پیشبرد درس‌ها

آماده کنید

درس را با یک فعالیت کاوشگری آغاز کنید.

از جلسه قبل به دانش‌آموزان بگویید که یک شب با رعایت نکات بهداشتی (مثلاً استفاده از دستکش پلاستیکی) و کمک پدر یا مادر زباله‌هایی را خانواده که در کیسه نایلونی ریخته و می‌خواهد بیرون بگذارد مشاهده کنند و روی یک کاغذ فهرستی از آنها بنویسند و به کلاس بیاورند.

برای مثال : پوست خیار، پوست کدو، باقیمانده غذا، مقوای جعبه کفش، مقوای جعبه شیرینی، خرده کاغذ، کیسه پلاستیک و ...

همچنین از خانواده بپرسند برای بیرون گذاشتن زباله چه نکاتی را رعایت (فعالیت ۲ صفحه ۴۰) می‌کنند؟

آموزش دهید

- با توجه به فعالیت کاوشگری که بچه‌ها انجام داده‌اند درس را دنبال کنید. از دانش‌آموزان بخواهید فهرست مشاهدات خود از زباله‌های خانه را بخوانند، سپس جمع‌بندی کنید بچه‌های همه خانواده‌ها هرروز مقداری چیزهای مختلف که شما نام بردید دور می‌ریزند که به آن زباله می‌گویند اما در بین آن چه شما مطرح کردید نکات مشترکی بودید. برای مثال همه شما به پوست میوه، باقیمانده غذا، کاغذ جعبه و بطری پلاستیکی و ... اشاره کردید.
- اکنون از دانش‌آموزان بخواهید قسمت دوم نتیجه تحقیق خود را در کلاس بازگو کنند. نکاتی که خانواده‌ها رعایت می‌کنند می‌تواند شامل این موارد باشد :
  - زباله‌ها را در کیسه‌های سالم قرار دهیم که بقایای آنها یا شیرابه‌ها به بیرون منتقل نشود و محیط را آلوده نکند.
  - از گذاشتن زباله جلوی در خانه همسایگان خودداری کنیم.
  - اگر در نزدیکی محل زندگی شما سطل‌های بزرگ جمع‌آوری زباله وجود دارد کیسه زباله را در آنجا بگذاریم.
  - زباله را قبل از ساعت معینی که مأموران شهرداری برای جمع‌آوری و ...
- بدین ترتیب با استفاده از نتایج کاوشگری دانش‌آموزان، نکات مربوط به بیرون گذاشتن زباله را در کلاس مرور کنید.

● در مرحله بعد از دانش‌آموزان بخواهید مجسم کنند که در جایی زندگی می‌کنند که شهرداری وجود ندارد و کسی زباله‌های آنها را جمع‌آوری نمی‌کند و مردم هم هرروز زباله‌های خود را بیرون می‌گذارند. چه اتفاقی پیش می‌آید؟

دانش‌آموزان را برای درک خدمات شهرداری و همچنین رفتگران زحمتکش شهرداری آماده و لزوم قدردانی از این زحمات را مطرح کنید.

— در مرحله بعد موضوع بازیافت را آموزش دهید. از دانش‌آموزان بخواهید دوباره فهرست مشاهدات خود از زباله‌های منزل را بخوانند.

سپس مواد قابل بازیافت (شسته شده و تمیز) را که با خود به کلاس برده‌اید روی میز بچینید و در معرض تماشای بچه‌ها قرار دهید. برای مثال: بطری پلاستیکی شیر و آب معدنی و آب میوه، شیشه‌های مربا و ترشی و ... قوطی‌های فلزی کنسرو و رب گوجه و ... جعبه‌های مقوایی، کاغذ و روزنامه باطله ظروف یکبار مصرف و ...

به دانش‌آموزان بگویید در فهرست شما این مواد هم بود. اما بچه‌ها این مواد را نباید با زباله‌های دیگر مخلوط کنیم چون این‌ها قابل بازیافت هستند. یعنی این مواد را در کارخانه‌های مخصوصی دوباره ذوب یا خمیر می‌کنند و از آنها چیزهای جدیدی می‌سازند. و اگر شما این زباله‌ها را جداگانه در کیسه یا سطل دیگری قرار دهید به این بازیافت کمک کرده‌اید.

— اکنون از دانش‌آموزان بخواهید روی فهرست خود دور کلمه اشیاء یا موادی که قابل بازیافت هستند خط بکشند.

— توجه کنید که از زباله‌تر می‌توان در تهیه کود طبیعی استفاده نمود.

— در صورتی که شهرداری منطقه شما فیلمی درباره بازیافت دارد امانت بگیرید و در کلاس نمایش دهید.

به پایان ببرید

نکات مهم درس را شامل چستی زباله، زحمات مأموران شهرداری و زباله‌های قابل بازیافت مرور و جمع‌بندی کنید چرا و چگونه بازیافت به حفاظت از منابع کمک می‌کند.

برای فعالیت‌های پایانی و عملی سه موضوع را مطرح کنید:

۱- فعالیت شماره ۱ صفحه ۴۰ که دانش‌آموزان باید همفکری کنند و یک یا چند راه پیشنهاد بدهند که زباله کمتری تولید شود. این فعالیت جنبه خلاقیتی دارد و ممکن است گروهی که خلاقیت

بیشتری دارند قادر به پاسخگویی باشند.

۲- از بچه‌ها بخواهید در خانه در امر جدا کردن زباله‌های قابل بازیافت همکاری کرده و به شما گزارش بدهند. (فعالیت ۳ به کار ببندیم)

۳- از بچه‌ها بخواهید در مدرسه زباله‌ها را در سطل‌های جداگانه مخصوص (۱) پلاستیک و بطری و قوطی کنسرو و ... (۲) کاغذ (۳) زباله‌های تر مثل باقیمانده خوراکی‌ها و پوست میوه بریزند. یا به کمک بچه‌ها سه سطل جداگانه درست کنید و یا می‌توانید از شهرداری محل بخواهید که این سطل‌ها را در اختیار شما بگذارند.

محورهای عمده ارزشیابی : بیان شفاهی نکات مربوط به بیرون گذاشتن زباله، معنی بازیافت و چگونگی خدمات شهرداری در امر دفع زباله و همچنین تشخیص زباله‌های قابل بازیافت شرکت در انجام فعالیت کاوشگر مربوطه و گفت‌وگوی کلاسی از محورهای ارزشیابی این درس است. همکاری و کمک به امر بازیافت در خانه و مدرسه از دیگر محورهای ارزشیابی است که توسط چک‌لیست مشاهده معلم و برگه ارزیابی از طریق والدین انجام می‌گیرد.

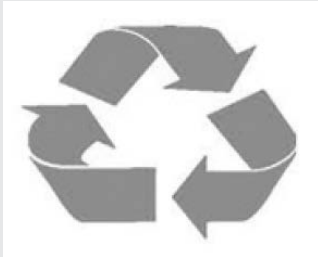
ملاحظات تدریس / دانستنی‌های معلم

● در این درس نیز مانند درس قبل همکاری و هماهنگی با خانواده بسیار ضروری است. لطفاً در جلسه توجیهی امر بازیافت را برای خانواده‌ها نیز توضیح و حتی آموزش دهید. زیرا چه بسا خانواده‌ها نیز آگاهی کافی نداشته باشند و برای فرهنگ‌سازی در این موضوع ضروری است که خانواده‌ها به خوبی توجیه شوند تا آموزش فرزندشان در خانه با تعارض روبه‌رو نشود.

● در زمینه حفاظت از منابع، زباله و بازیافت کتاب‌های متعددی در سطح کودکان از سوی نویسندگان و ناشران حامی محیط زیست نوشته و منتشر شده است. در پایان کتاب برخی از این کتاب‌ها معرفی شده است. کتابخانه مدرسه را با خرید کتاب‌های مناسب و مرتبط با موضوعات درس از جمله موضوع این درس غنی کنید و با ترغیب بچه‌ها به خواندن این کتاب‌ها و طراحی فعالیت مناسب، به یادگیری آنها عمق بیشتری ببخشید.

● بازیافت به آماده‌سازی مواد برای بهره‌برداری دوباره گفته می‌شود. به تعریفی دیگر بازیافت عبارتست از فرآیند پردازش مواد مصرف شده به محصولات و مواد تازه به منظور جلوگیری از به هدر رفتن مواد سودمند بالقوه، کاهش مصرف مواد خام و انرژی و کاهش آلودگی هوا، آب و خاک ناشی از دفع زباله‌ها. مواد قابل بازیافت چیزهای زیادی را شامل می‌شود مانند شیشه‌ها، کاغذها،

نماد بین‌المللی بازیافت

پلاستیک‌ها، فلزات، منسوجات، آلومینیوم‌ها، بازیافت بخشی از «مدیریت پسماند» است که با کم کردن زباله، دفع بهداشتی و دوباره استفاده کردن سرو کار دارد. سرچشمه مواد بازیافتی بیشتر خانه‌ها و صنایع هستند. برای آسان‌تر کردن کار بازیافت معمولاً دو نوع جداسازی مواد صورت

می‌گیرد که «تفکیک در مبدأ» و «تفکیک در مقصد» نام دارند. تفکیک در مبدأ در خانه، مدرسه، فروشگاه‌ها و خیابان‌ها از طریق جداسازی سطل‌های زباله انجام می‌شود. ولی برای تفکیک در مقصد مکان ویژه‌ای به نام مرکز بازیافت مواد در نظر گرفته شده است در مرکز بازیافت مواد بازیافتی و غیرقابل بازیافت از هم جدا می‌شوند. برخی فروشگاه‌ها و کارخانه‌های بزرگ مواد زائد مانند قوطی‌های کنسرو یا بطری‌های شیشه‌ای و امثالهم را به منظور بازیافت از مشتری باز خرید می‌کنند.

برای اطلاع بیشتر به کتاب‌های مرتبط یا پایگاه‌های اطلاع‌رسانی مربوط به بازیافت در اینترنت مراجعه کنید.

فعالیت‌های بیشتر

- از دانش‌آموزان بخواهید تصاویر مواد و وسایل قابل بازیافت را از مجلات و روزنامه‌ها ببرند و جدا کنند و روی یک مقوا دسته‌بندی کرده و بچسبانند.
- دانش‌آموزان را ترغیب کنید کتاب‌های مربوط به زباله و بازیافت را که برای این گروه سنی قابل استفاده است و توسط شما و مدرسه خریداری شده، مطالعه و خلاصه آن را در کلاس بیان کنند.

خانه ما

درس ۱۴: خانه‌ام را دوست دارم
درس ۱۵: خانه‌ها باهم تفاوت دارند
درس ۱۶: خانه شما چه شکلی است؟
درس ۱۷: از خانه محافظت کنیم.

مفاهیم کلیدی	راهنماها یا حوزه‌های موضوعی
<p>موقعیت مکانی، فضاهای خانه</p> <p>انواع خانه‌ها در نواحی مختلف ایران</p> <p>حفاظت از خانه</p>	<p>فضا و مکان</p> <p>پدیده‌های مکانی، پراکندگی رابطه انسان و محیط حفاظت از محیط و مکان</p>
<p>تغییر شکل و کارکرد فضاهای خانه در زمان</p>	<p>زمان، تداوم و تغییر</p> <p>تغییر و تحول</p>
<p>مراقبت و رعایت ایمنی در خانه</p> <p>آتش‌نشانی، کارکردهای خانه</p>	<p>نظام اجتماعی</p> <p>مسئولیت‌ها و تکالیف نقش‌ها، گروه‌ها و مؤسسات اجتماعی</p>
<p>تعلق به خانه و خانواده</p> <p>خانه روستایی، عشایری، خانه‌ها در شهرهای بزرگ</p>	<p>فرهنگ و هویت</p> <p>تعلق و هویت تنوع شیوه‌های زندگی</p>
<p>اهمیت قائل شدن برای خانه به عنوان جایگاه خانواده</p> <p>تمایل به رعایت نکات ایمنی و حفاظت از محل زندگی</p>	<p>ارزش‌ها و اخلاق</p> <p>مسئولیت‌پذیری</p>
<p>رجوع شود به جدول پوشش مهارت‌ها (صفحات ۲۲ الی ۲۸ همین کتاب)</p>	<p>مهارت‌های کاوشگری</p> <p>بررسی و کاوش، برقراری ارتباط، خلاقیت مشارکت، واکنش شخصی و اظهارنظر</p>

مضمون فصل و اهمیت آن

فانه جایگاه خانواده است به طوری که همیشه در مقوله خانواده از عبارت فانه و خانواده استفاده می شود. در این درس دانش آموزان به احساس تعلق آگاهانه به فانه ترغیب می شوند همچنین این فصل فرصت مناسبی برای آشنایی دانش آموزان با انواع فانه ها در شرایط جغرافیایی مختلف، نقشه خوانی و درک فضایی - مکانی و مقایسه شکل و کاربرد فانه های قدیمی و جدید فراهم می آورد.

فعالیت‌های مختلف در آن خانه نمایش بدهند. سپس بگویند چرا اعضای این خانواده به خانه نیاز دارند؟ اگر نقاشی وقت زیادی از کلاس می‌گیرد می‌توانید این نقاشی را قبل از شروع درس بدهید. از آنجایی که ممکن است همه دانش‌آموزان علاقه یا استعداد این نقاشی را نداشته باشند، خود شما عکس یا نقاشی که در آن اعضای خانواده در حال انجام فعالیت‌های مختلف در خانه هستند تهیه و در کلاس نمایش دهید.

آموزش دهید

— نقاشی‌های دانش‌آموزان هر گروه را به نمایش بگذارید. سپس از گروه‌ها بخواهید درباره نقاشی خود و علل نیاز اعضای خانواده‌ای که کشیده‌اند به خانه توضیح دهند. در این بخش بچه‌ها به تعدادی از نیازها یا کارکردهای خانه اشاره خواهند کرد.

— به آنها بگویید اکنون می‌خواهید شعری برایشان بخوانید. هدف این شعر انتقال مطالب مربوط به کارکردهای خانه به زبان شعر و تقویت مهارت‌های سواد خواندن و درک مقصود شاعر و به عبارت دیگر پرورش هوش بیانی — زبانی است.

با توجه به اینکه ارج نهادن به خانه به عنوان جایگاه خانواده، هدف اصلی و ارزشی این درس است، شعر زبان مناسبی است که به معلم امکان می‌دهد که کودکان را با احساسات لطیف به‌سوی مقصد رهنمون کند. شعر را با وزن و آهنگ مناسب بخوانید در حالیکه بچه‌ها کتاب را بسته‌اند و سؤال کنید. خانه کدام نیازهای ما را برآورده می‌کند؟ کدام نیازها در این شعر بیان شده است؟

در این شعر بیت‌های اول و دوم محل استراحت و فارغ شدن از کارهای روزانه، بیت سوم محل بازی، بیت چهارم محیط زیبا و آکنده از محبت، بیت پنجم محل غذا خوردن و لذت از دور هم بودن، بیت هفتم محلی که ما را از سرما و گرما حفظ می‌کند و بیت هشتم محل آرامش و آسایش اعضای خانواده است.

توجه : به خاطر سپردن همه کارکردها الزامی نیست و فقط ذکر چند مورد از آنها کافی است. — سپس روی تصویر درس تمرکز کنید و از طریق پرسش و پاسخ بچه‌ها را به گفت‌وگو درباره تصویر ترغیب کنید. در این تصویر اعضای خانواده در خانه دور هم جمع شده‌اند. آنها در حال ورق زدن آلبوم عکس و گفت‌وگو هستند. به نظر شما درباره چه چیزی صحبت می‌کنند؟ خاطرات سفر یا یک مهمانی؟ بخاری روشن تصویر یکی دیگر از کارکردهای خانه یعنی حفاظت از سرما را نشان می‌دهد و دور هم جمع شدن در یک محیط گرم را تداعی می‌کند.

درباره هریک از کارکردهای خانه پرسش‌های دیگری طرح کنید. برای مثال خانه جایی برای

عبادت است. چگونه بچه‌ها به نماز، خوردن سحری و افطاری به اتفاق، یا شکرگزاری در هنگام خوردن غذا و نظایر آن اشاره می‌کنند.

علاوه بر کارکردهای مطرح شده در درس می‌توان به برآوردن نیازهای دیگر چون محل‌پذیرایی از مهمان‌ها، یادگرفتن برخی مهارت‌ها، مطالعه کردن و ... اشاره کرد.

به پایان ببرید

درس را خلاصه کرده و اهمیت‌های خانه را روی تخته بنویسید. محل غذا خوردن، عبادت کردن، استراحت و خوابیدن، بازی کردن، با اعضای خانواده بودن، حفاظت از گرما و سرما، یادگرفتن و ... سپس درس را با یک نتیجه‌گیری عاطفی و برانگیزاننده پایان دهید. در خلال این نتیجه‌گیری دانش‌آموزان را ترغیب کنید که احساس خود را درباره ارزش خانه یا تعلق به خانه بیان کنند. سؤال کنید حال بگویید چرا خانه‌تان را دوست دارید؟ فرصت بدهید به دور از عبارت‌های کلیشه‌ای، احساسات واقعی خود را بیان کنند و به احساس مسئولیت درباره خانه و خانواده ترغیب شوند.

محورهای عمده ارزشیابی: محور عمده ارزشیابی این درس همان بیان و توضیح چند مورد از اهمیت‌های خانه (کارکردهای خانه) و بیان احساس و تعلق فرد به خانه است.

ملاحظات تدریس / دانستنی‌های معلم

در این درس کارکردهای خانه با شعر بیان شده است. توجه کنید که «شعر آهنگین و سرشاز از عاطفه و زیبایی است و با موسیقی شیرین می‌شود. بنابراین اگر دانش‌آموزان آن را با حالتی شاد و ریتمی دلچسب بخوانند تأثیر فراوانی بر آنان خواهد گذارد. زبان شعر با زبان نثر متفاوت است. پس باید هنگام خواندن روی وزن و آهنگ آن توجه و دقت بیشتری شود. بدخواندن شعر تأثیری نامناسب بر روی شنونده آن به خصوص اگر کودک باشد به جا می‌گذارد. سعی کنید احساس، زیبایی و موسیقی شعر را به گونه‌ای دلپذیر به دانش‌آموزان انتقال دهید.» (رحیمی، علیرضا و فاطمه رضانی، کتاب راهنمای تدریس هدیه‌های آسمان ۱۳۸)

خانه‌ها باهم تفاوت دارند

« در خانه‌های روستایی معمولاً مکان‌هایی برای آتش مخصوصاً با وسایل گدازه‌ری و جلی برای نگه‌داری حیوانات نیز وجود دارد.

« این تصویر زندگی آداب را نشان می‌دهد.
عشای مردمی هستند که شغل آن‌ها دامپروری است. آن‌ها برای بافتن پیراهن به‌طور مکرر از رنگ مسطله به مسطله دیگر کوچ می‌کنند.
عشای در چادر زندگی می‌کنند. بنابراین در هنگام کوچ خانه‌های آن‌ها هم جابه‌جا می‌شود.

« به این تصویرها نگاه کنید. در مناطق پرباران، سقف خانه‌ها را شیب‌دار می‌سازند، چرا که آن‌ها می‌دانند این نوع خانه‌ها را در کدام مناطق ایران می‌توان دید؟

« در بعضی از مناطق گرم، سقف خانه‌ها را به‌شکل گنبدی می‌سازند و برای خنک کردن هوای خانه از بادگیر استفاده می‌کنند.

آیا شما می‌دانید که در کدام مناطق ایران می‌توان دید؟
آیا می‌دانید که این نوع خانه‌ها چگونه ساخته شده است؟
آیا می‌دانید که این نوع خانه‌ها در کدام مناطق ایران می‌توان دید؟

« این تصویرها زندگی آداب را نشان می‌دهد.
عشای مردمی هستند که شغل آن‌ها دامپروری است. آن‌ها برای بافتن پیراهن به‌طور مکرر از رنگ مسطله به مسطله دیگر کوچ می‌کنند.
عشای در چادر زندگی می‌کنند. بنابراین در هنگام کوچ خانه‌های آن‌ها هم جابه‌جا می‌شود.

« به این تصویرها نگاه کنید. در مناطق پرباران، سقف خانه‌ها را شیب‌دار می‌سازند، چرا که آن‌ها می‌دانند این نوع خانه‌ها را در کدام مناطق ایران می‌توان دید؟

« در بعضی از مناطق گرم، سقف خانه‌ها را به‌شکل گنبدی می‌سازند و برای خنک کردن هوای خانه از بادگیر استفاده می‌کنند.

انتظارات یادگیری : انتظار می‌رود دانش‌آموزان بتوانند :

– شکل خانه‌ها را در نواحی مختلف جغرافیایی باهم مقایسه کنند.

– خانه‌های نواحی مختلف را با توجه به شکل و ویژگی‌ها تشخیص بدهند و مربوط کنند.

– ویژگی‌های خانه‌های عشایری، آپارتمانی، نواحی پرباران و خشک را بیان کنند.

مواد و وسایل مورد نیاز : کتاب درسی، کاربرگ‌های شماره ۱۲ و ۱۳، تصاویری از خانه‌های

مختلف از روزنامه‌ها و مجلات، تصاویری از انواع خانه‌ها (مناطق خشک، پرباران، روستایی،

عشایری، آپارتمانی، ویلایی و ...) که توسط معلم از طریق عکاسی یا اینترنت تهیه شده است، مدل و

ماکت انواع خانه‌ها

آماده کنید

- برای شروع درس و ایجاد انگیزه می‌توانید از روش‌های مختلف استفاده کنید :
- ۱- تصاویری از خانه‌های مختلف را از طریق عکس‌های مجلات و روزنامه‌ها و یا اینترنت جمع‌آوری و کپی کنید و به هر گروه از دانش‌آموزان مقداری تصویر بدهید و از آنها بخواهید خانه‌های مشابه یکدیگر را طبقه‌بندی کنند. آنها را ببرند و در یک بخش جداگانه کنار هم بچسبانند.
  - ۲- در صورتی که بافت شهر یا روستایی که در آن زندگی می‌کنید یکدست نیست و اشکال مختلفی از خانه‌ها در آن ناحیه وجود دارد، بچه‌ها را برای یک بازدید کوتاه به کوچه و خیابان ببرید و توجه آنها را با تفاوت‌های خانه‌ها و طرح پرسش در این باره جلب کنید.
  - ۳- تصاویری از انواع خانه‌ها در محل زندگیتان و همچنین نواحی مختلف ایران جمع‌آوری کنید و نمایش دهید. در صورتی که به اینترنت دسترسی دارید می‌توانید تصاویر زیادی را از این راه فراهم کنید و از طریق پرده اسلاید در کلاس نمایش بدهید.
  - ۴- با همکاری بچه‌ها مدل‌ها و ماکت‌هایی از خانه‌های آپارتمانی، حیاطدار، عشایری و ... بسازید و به کلاس ببرید.

آموزش دهید

- از بچه‌ها سؤال کنید آیا تاکنون درسفرها، خانه‌هایی متفاوت یا خانه‌های محل زندگی‌شان دیده‌اند؟ حتی اگر یکی دو نفر نیز اشاره به این موضوع کردند شروع خوبی برای ادامه بحث است. با توجه به عکس‌ها و تصاویری را که در اختیار دانش‌آموزان گذاشته‌اید، ویژگی‌های خانه‌ها و ملاک طبقه‌بندی آنها را بپرسید.
- تصویر اشکال خانه‌ها را روی مقوا بچسبانید و یا از طریق لپ‌تاپ و پرده اسلاید نمایش دهید.
- * توجه کنید که کتاب گنجایش محدودی برای درج تصویر انواع خانه‌ها دارد و در شرایطی که واقعاً به هیچ یک از موارد بالا دسترسی نباشد باید به تصاویر کتاب رجوع کنید.
- * عکس‌ها در این درس یک منبع اطلاعات برای مهارت‌های کاوشگری (بررسی، تمیز دادن، مقایسه کردن) می‌باشند و باید به پرورش مهارت‌های عکس‌خوانی همت بگذارید.
- بررسی ویژگی‌های خانه‌ها را در سه مرحله انجام دهید :
- الف) خانه‌های حیاطدار (ویلائی) و آپارتمانی و تفاوت این دو

ب) خانه‌های روستایی، خانه‌های عشایری

ج) خانه‌های مناطق پرباران، خانه‌های مناطق خشک

الف) در مورد خانه‌های ویلایی و آپارتمانی به تصویر کتاب بسنده نکنید. حتی خودتان از این نوع خانه‌ها عکس‌هایی بگیرید و نمایش دهید. بپرسید کدام بچه‌ها در خانه حیاط‌دار و کدام در آپارتمان زندگی می‌کنند؟

پدیده آپارتمان نشینی با افزایش جمعیت در شهرها به وجود آمده است. برای آن که موضوع جمعیت زیاد و زمین کم را به بچه‌ها بفهمانید یک مقوای سفید روی میز بگذارید و روی آن خیابان‌ها و پارک و فروشگاه و سایر فضاهای شهری را ترسیم کنید. در محوطه مسکونی مکعب‌هایی را به نشانه خانه کنار هم بگذارید و بگویید هر مکعب نشان دهنده یک خانه است. وقتی محوطه پراز مکعب شد بعد بگویید حال جمعیت بیشتر شده، بچه‌ها بزرگ شده و ازدواج کرده‌اند و به خانه‌های جدید نیاز داریم. ضمناً آنها می‌خواهند در همین منطقه سکونت کنند. چه باید کرد؟

با گذاشتن مکعب‌های دیگری روی مکعب‌های قبلی نتیجه بگیرید که چون زمین کم است باید خانه‌ها را روی هم بسازیم. به این ترتیب فعالیت ۱ صفحه ۳۷ را در حین تدریس پاسخ دهید.

ب) در مورد خانه‌های روستایی و عشایری استفاده از مدل و ماکت و همچنین تصاویر متعدد بسیار مؤثر است. اگر در منطقه‌ای نزدیک به محل زندگی شما زندگی عشایری وجود دارد بازدید علمی ترتیب دهید و بچه‌ها را به دیدن خانه‌های عشایری ببرید که خیلی جذاب خواهد بود. شما می‌توانید داستانی تحت عنوان داستان کوچ طراحی کنید و نحوه برپا کردن چادر عشایر، نحوه دامداری چرای گوسفندان، دوشیدن شیر و وسایل و ابزار زندگی آنها را در داستان خود بگنجانید. شایان ذکر است که تصاویر خوبی را در این زمینه می‌توانید از اینترنت دریافت کنید.

اگرچه زندگی عشایری در ایران تقریباً روبه اضمحلال است اما این سبک زندگی همواره برای گردشگران داخلی و خارجی و مردم‌شناسان بسیار جالب و قابل مطالعه و مشاهده بوده است. برای بچه‌هایی که در روستا زندگی می‌کنند توضیح خانه‌های روستایی خیلی ملموس است اما برای بچه‌های شهری، افراد و عناصر خانه روستایی را با کمک تصاویر توضیح دهید.

ج) در زمینه رابطه آب و هوایی و شکل خانه‌ها، خانه‌های نواحی مرطوب و خشک را با توجه به فرم، شکل و مصالح (سقف، شیروانی، کارکرد بادگیر و گنبد، سفال و خشت و ...) توضیح دهید. البته بازگویی همه این اطلاعات توسط دانش‌آموزان لازم نیست.

— از دانش‌آموزان سؤال کنید خانه شما به کدام نوع خانه بیشتر شبیه است و آنها تشخیص

می‌دهند که خانه‌شان به کدامیک از خانه‌هایی که در این درس بررسی کردند، شبیه‌تر است و تابع کدام شرایط طبیعی و انسانی و کدام منطقه است.

به پایان ببرید

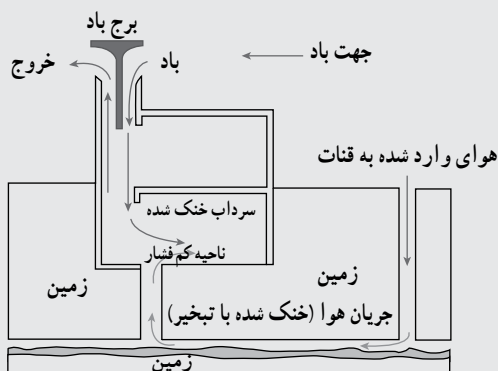
با جمع‌بندی و مرور مطالب درس نتیجه بگیرید شکل، فرم و مصالح خانه‌ها در نواحی مختلف ایران فرق دارد. به منظور تعمیق بیشتر یادگیری از دانش‌آموزان بخواهید کاربرگ‌های ۱۲ و ۱۳ را در کلاس انجام دهند. **محورهای عمده ارزشیابی:** تشخیص انواع خانه‌ها با توجه به شرایط جغرافیایی از طریق فعالیت‌های مشابه با کاربرگ‌های ۱۲ و ۱۳ و همچنین بیان ویژگی و تفاوت اشکال مختلف خانه‌ها، محورهای عمده ارزشیابی این درس است.

ملاحظات تدریس / دانستنی‌های معلم

- **انواع مسکن در نواحی مختلف جغرافیایی ایران:** در مناطق روستایی کوهستانی، مسکن سنگی مشاهده می‌شود. در این مناطق به علت کوهستانی بودن، سنگ‌ها به صورت قطعه قطعه یافت می‌شود. دیوارهای خانه‌های کوهستانی به دلیل جلوگیری از نفوذ سرما، عموماً ضخیم هستند. این خانه‌ها اغلب روبه آفتاب ساخته می‌شوند. در برخی مناطق مثل اورامانات کردستان، خانه‌های کوهستانی به علت بناشدن بر دامنه ارتفاعات و شیب، حالت پلکانی دارند و حیاط یک خانه پشت بام خانه دیگر تلقی می‌شود.
- **در روستاهای مناطق شمالی ایران** مسکن چوبی به دلیل آنکه چوب به مقادیر کافی وجود دارد، مشاهده می‌شود. البته هر چه از روستا به شهر و شهرک نزدیک می‌شویم، از سهم چوب در مجموعه بنا کاسته می‌شود و جای خود را به دیگر مصالح ساختمانی نظیر سفال و سیمان و آجر و گل می‌دهد. سقف خانه‌های شمال ایران از نوع شیروانی است که این نوع سقف موجی می‌شود آب باران‌های این ناحیه (معمولاً در تمام ماه‌های سال بارندگی دارند) روی سقف جمع نشود و به سقف خانه آسیبی نرساند. سقف شیروانی ممکن است از سفال و سرامیک محلی همراه با پوشال برنج درست شده باشد و یا فلزی باشد.
- **مسکن روستایی در ناحیه گرم و خشک** عموماً از گل خام و خشت ساخته می‌شوند و چوب و سنگ نیز در آنها به کار می‌رود. ضخامت دیوارها برای جلوگیری از نفوذ گرمای زیاد و گاهی تا ۱/۵ متر است.

به منظور شکست نور و کمتر رسیدن اشعه آفتاب، خنثی نمودن اثر باد و همچنین رگبارهای ناگهانی که در مناطق کویری صورت می‌گیرد، سقف خانه‌ها را به شکل گنبدی می‌سازند. درهای ورودی به منظور جلوگیری از ورود گرد و غبار، کوتاه ساخته می‌شود. وجود بادگیرها مهم‌ترین ویژگی و نماد مسکن در ناحیه گرم و خشک است. بادگیرها هم برای تهویه طبیعی و مطبوع بر بام خانه‌ها و هم بالای آب انبارها و دهانه معادن ساخته می‌شوند. بادگیر معمولاً چهارگوش است و در دیوارهای چهارگانه آن چند سوراخ تعبیه شده است. درون بادگیر با تیغه‌ها و جدارهایی که از خشت یا چوب و خشت ساخته شده است به چند بخش تقسیم می‌شود. بادگیر موجب جابه‌جایی هوای گرم و سرد می‌شود. باد از یک سمت وارد بادگیر می‌شود و در قسمت انتهایی حوض آبی وجود دارد که جریان هوا را خنک می‌کند و هوا پس از دور زدن از بخش تحتانی سرد می‌شود و هوای گرم از بخش دیگر خارج می‌شود.

تصویر بادگیر

فعالیت‌های بیشتر

— درست کردن مدل و ماکت انواع خانه‌ها روی مقوا برای دانش‌آموزانی که علاقه‌مند به کاردستی هستند و ترتیب دادن نمایشگاهی از این آثار در مدرسه، علاوه بر پرورش ذوق و خلاقیت به تعمیق یادگیری درس کمک می‌کند. دانش‌آموزان را راهنمایی و به آنها کمک کنید تا داوطلبانه هر گروه درست کردن یک ماکت مثلاً زندگی عشایری، آپارتمان و ... را به عهده بگیرند.